

& seu in futurum deputandos ad tuum libitum revocandi, ac alium, seu alios similiter deputandi.

Instrumenta &c. habentes que Theaurarii jurisdictionem concernunt, ei consignare cogantur.

§.41. Omnesque, & singulas literas scripturas, instrumenta, & acta, tam lottos hujusmodi, quam omni, & singula alia jurisdictionem generalis Theaurarii, vel collectoris spoliolum concernentia, tibi assignari faciendi, & quos opus fuerit cogendi, & compellendi, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, plenam, liberam, & absolutam facultatem, potestatem, & auctoritatem similiter concedimus, & impartimur.

Decima omnium quorum proveniunt, ei assignantur.

§.42. Necnon ut accuratius, & diligentius premissis invigilare, ac personas, que premissorum curam suscipere valeant, retinere valeas, tibi decimam omnium, & singularum pecuniarum, seu aliarum rerum ex dictis sortibus, seu lottis, sub quibusvis modo, & forma hactenus factis, & publicatis, quam de cetero faciendis, & publicandis, ad Cameram, & Sedem predictas provenientium assignamus, tibi que decimam hujusmodi propria auctoritate retinendi, etiam absque aliquo alio mandato, & ordinatione a quibus opus fuerit recipiendi, exigendi, levandi, ac in tuos usus, & utilitatem convertendi facultatem pariter largimur. Præterea tibi, ut de omnibus compositionibus, & incarcerationibus quomodolibet per te, seu Collectores, aliosque tuos Officiales, & Ministros ex quacumque causa quomodolibet factis, & pro tempore faciendis, etiam pro fructibus, redditibus, & proventus male perceptis, ac aliis premissis in quibuscumque locis, & Tribunalibus, factis, seu faciendis, ac etiam a Camerario, ejusque Auditoribus civiliter, vel criminaliter quacumque ex causa expediendis, integram decimam illarum partem ultra ratam eidem Camerario tangentem habere, & exigere possis, & debeas, & ex iis incarcerationibus, & compositionibus, deducere, & retinere pariter volumus, & mandamus.

Bannimenta promulgandi super premissis Theaurario facultas datur.

§.43. Insuper, quod tu quæcumque edicta, bannimenta, literas, seu ordinationes, super premissis omnibus, & singulis, & illorum observatione facere, edere, publicare, & denunciare, ac ad illorum observationem quoscumque in eis comprehensos.

Debitoresque Camere ad solvendum cogendi.

§.44. Necnon quovis Camera prefata, ex quavis causa, vel occasione debitores, ad solvendum, vel satisfaciendum omnibus viis, ac juris, & facti remediis, cogere, & compellere.

Sigillo proprio utendi, & eius emolumenta percipiendi.

§.45. Proprioque sigillo uti, in omnibus actibus, & scripturis, que hactenus sub sigillo Theaurarii expediri consueverunt, emolumenta que exinde provenientia, tam occasione literarum patentium Commissariariorum, Depositariariorum, & aliorum Officialium, quam ex concessione, & assignatione quorumvis locorum Montium, & aliarum quarumcumque expeditionum, quibus sigillum tuum quomodolibet apponendum fuerit percipere, ad instar Theaurariorum aliorum antecessorum tuorum, &

juxta solitum, nec alias etiam liberè, & licite valeas, licentiam eadem tibi auctoritate impartimur.

Pensiones usque ad scuta quatuor mille transferendi &c.

§.46. Necnon ut quicumque loci Ordinarius, seu utriusque, seu alterius Signaturæ Referendarius, aut Metropolitanus, vel alterius Cathedralis, aut Collegiæ Ecclesiæ Canonicus, seu persona in dignitate Ecclesiastica constituta, ad id per te eligendus seu eligenda, quascumque pensiones annuas super quarumvis mensarum Episcopali, seu Archiepiscopali, seu aliarum Ecclesiarum, necnon Monasteriorum, Prioratum, Præpositurarum, Dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium, & quorumvis Ordinum regularium, fructibus, redditibus, & proventus, iuribus, obventionibus, & emolumentis universis, necnon distributionibus quotidianis, seu illorum loco, fructus, redditus, proventus, jura obventiones, & emolumenta, ac distributiones hujusmodi, tibi auctoritate predicta reservatas, & reservata, ac reservandas, & reservanda, etiam si pensionis, seu fructuum hujusmodi solutiones, exactiones, successibus Beneficiorum, & Ecclesiarum aliorum predictorum incipere habuerint, usque ad summam mille ducatorum auri in auro de Camera novorum, in dicta Curia, vel extra eam, ubique locorum, etiam in Ecclesiis quas te obtinere, aut personam tuam illis præesse contigerit non residente, etiam in mortis articulo de tuo etiam post dimissionem officii Theaurarii hujusmodi expresso consensu cassare, extinguere, & annullare, & postquam cassæ, extinctæ, & annullatæ fuerint, alias similes pensiones annuas super eisdem fructibus, redditibus, proventus, iuribus, obventionibus, emolumentis, & distributionibus hujusmodi, seu fructus, redditus, proventus, jura, obventiones, emolumenta, & distributiones predictas, usque ad eandem summam, uni seu pluribus personis ad id per te nominandis, & quacumque, quotcumque, & qualiacumque Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, eisdem modo, forma, conditionibus, ac cum immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, donationibus, indultis, decretis, & aliis quibus tibi reservata, seu reservata fuerint, etiam absque consensu solvere habentis, seu fructus, aut obtinentium Ecclesiarum, Monasteria, Prioratus, Præposituras, dignitates, & alia beneficia hujusmodi, dicta auctoritate reservare, concedere, constituere, & assignare, ac etiam transferre liberè, & licite valeas, ac etiam reservationis, seu translationis pensionum, seu fructuum hujusmodi vigore presentium faciendæ valeant, plenamque roboris firmitatem obtineant, in omnibus, & per omnia, perinde ac si per Nos, & pro tempore existentem Romanum Pontificem de consensu solvere habentis pensiones, seu obtinentium Ecclesiarum, Monasteria, Prioratus, dignitates, & alia beneficia hujusmodi factæ fuissent.

§.47. Tibique etiam, ut de singulis Domibus,

Testandique de bonis etiam jurisdictionalibus, & acquiritis de rebus ecclesiasticis &c.

mibus, Prædiis, Possessionibus, Oppidis, Castris, Terris, & aliis Locis etiam jurisdictionalibus, aliisque bonis mobilibus, & immobilibus, ac semoventibus, cujuscumque qualitatis, valoris, speciei, pretii, etiam notabilis, & notabilissimi, ac conditionis existentibus, necnon pecuniis, iuribus, & actionibus ad te, tam ratione quarumvis etiam Patriarchalium, & Cathedralium, ac Metropolitanarum Ecclesiarum, ac Monasteriorum etiam Consistorialium, Prioratum, Præpositurarum, dignitatum, & aliorum quorumcumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium, & quorumvis Ordinum Regularium, etiam militiarum, que ex quibusvis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis, in titulum, commendam, administrationem, aut alias quomodolibet obtines, & in posterum obtinebis, ac ratione fructuum, reddituum, & proventus Ecclesiasticorum quarumcumque mensarum Patriarchalium, Archiepiscopali, Episcopali, & Monasteriorum, Prioratum, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ut præfertur qualicatorum, ac pensionum annuarum, super similibus fructibus, redditibus, & proventus, & forma premissis reservatarum, & assignatarum, ac reservandarum, & assignandarum, quos, & quas percipis, & percipies in futurum, necnon emolumenta Theaurariatus, & aliorum quorumcumque ejusdem Curie officiorum, & Montium, necnon legationum, ac alias quocumque modo, via, forma, & occasione ad te spectantibus, & pertinentibus, ac etiam de dictis fructibus, redditibus, & proventus, ac pensionibus, necnon quomodolibet, & undecumque licite acquisitis, & acquirendis, ac alias quomodolibet, etiam ex officio que exercuisti, aut te exercere contigerit, & alias quavis occasione, vel causa, seu contemplatione ad te perventis, & perventuris, etiam si in pecunia numerata, jocalibus, gemmis, aliisque preciosioribus rebus, ac alias quomodolibet, nunc, & pro tempore consistunt, etiam si essent de tua Cappella, illiusque ornamentis, vasis, & denique tota illius sacra suppellectili, tam in dicta Curia, quam extra ubique locorum existentibus, quorum omnium qualitates, & veros annuos valores, etiam si talia essent que generali appellatione bonorum, vel suppellectilium non venirent, sed specialibus indigerent vocabulis, presentibus, ac si specificè, & sigillatim exprimerentur, & denotarentur, pro sufficienter expressis, & narratis habere volumus, ac etiam de ipsis proventus, & pensionibus debitis, & debendis, ac etiam nondum perceptis, & exactis, etiam si eorum solutionis terminus nondum advenerit, pro illa rata que tibi debita erit usque ad quamcumque, & quantumvis maximam, ac notabilem, & notabilissimam, ac inexcogitatum summam, tam pro decentibus, & honestis impensis funeris tui, quam etiam remuneratione, illorum qui tibi viventi inservierunt, etiam ultra servitii meritum, & in tuorum

consanguineorum, & affinium, ac etiam quarumvis aliarum personarum, etiam extranearum, necnon Conventuum, Universitatum, Collegiorum, & aliorum, etiam non Piorum locorum, dummodo non illegitimorum, aut alias quomodolibet incapacium, & quoad Cappellam tuam prædictam, dummodo in Ecclesiarum favorem, & usum, & alias pro tuo arbitrio, & voluntate absolutis testari, ac testamento, codicillis, fideicommissis, substitutionibus, legatis, donationibus, tam inter vivos, quam causa mortis, & aliis quibuscumque modis, & viis, etiam ommissis quibusvis solemnitatibus, etiam substantialibus, & formis, tam de jure, quam per nostras, & quorumcumque aliorum Romanorum Pontificum Constitutiones, & Ordinationes, necnon statuta, ac consuetudines Urbis, Civitatis, Loci, & Provincie, ubi id fieri, vel te in eadem voluntate permanente mori contigerit, tam verbo, quam scriptura, etiam minus solemniter, & sine aliqua insinuatione, seu subscriptione testium, aut etiam coram duobus, vel tribus testibus tantum, aut etiam cedula sola manu tua subscripta, ac alias in omnibus, & per omnia, prout tibi quomodolibet videbitur, & in ipsa Curia, & extra eam, & ubique locorum, & in mortis articulo, & nulla facta mentione presentis, vel aliarum tibi pro tempore concessarum similibus facultatum, quibus per presentes nullatenus præjudicatum esse decernimus, aut quod in vim illarum testari, & disponere velis, & intendas, semel atque iterum, & pluries disponere, statuere, & ordinare, liberè, & licite valeas, prædicta auctoritate, tenore eorumdem presentium concedimus, & indulgemus.

§.48. Necnon, quod omnes, & singulas literas Apostolicas, sub plumbo, ac etiam in forma brevis, tam presentes, quam alias super quibusvis gratis, indultis, concessionibus, facultatibus, tam gratiam, quam justitiam concernentibus per te, ac Vice-Theaurarium, seu Locumtenentem, & duos familiares tuos per te nominandos, a Nobis, & successoribus nostris, aut Sede predicta pro tempore impetratis, seu etiam motu simili concessis, in omnibus Cancellaria, Camera, & Curie predictarum officiorum, necnon plumbo, & registro, ac Secretaria Apostolica, ac alias ubilibet gratis, & absque ulla taxarum, annatarum, communium, minorum, servitorum, jocalium, aut aliorum quorumcumque jurium, aut regaliorum solutione expediri, & rescribendarius taxam literarum predictarum, cum subscriptione Gratis pro persona Theaurarii, & aliorum predictorum subscribere, ac tam ipse, quam alii Scriptores, Abbreviatores, Solicitatores literarum predictarum, Archivista, Cubicularii, & Scutiferi Apostolici, Portionarii, & Prædentes Ripe, & Milites SS. Petri, & Pauli, Cancellarii, Secretarii, Prototarii Apostolici, & Summissa, necnon Magistri, & plumbi, Collectores, ac Plumatores, Registratores, & Vicecancellarios,

Litteras Apostolicas quascumque tam gratiam, quam justitiam concernentes, etiam in Cancellaria, Camera, seu Curie officio, pro se, & Vice-Theaurario, seu Locumtenente, ac duobus familiaribus gratis etiam post Officij Theaurarii, seu Locumtenentem expediri.

rios, & quicumque alii prædictæ Curie officiales, & expeditionum literarum hujusmodi pro tempore Præsidentes, eorumque Ministri, etiam in annatis, communibus, localibus, minutis, servitiis, regalibus, & aliis juribus hujusmodi participantes eadem literas, personam dicti Thesaurarii, ejusque Vicethesaurarii, & Locumtenentis, ac duorum familiarium suorum prædictorum concernentes, etiam post dimissionem officii Thesaurarii, ita quod te semel fuisse Thesaurarium, ad effectum omnium, & singulorum prædictorum, tibi ac dictis tuis sufficiat, sub excommunicationis latae sententiae, & suspensionis, ac privationis suorum officiorum, fructuumque, & emolumentorum eorumdem amissionis poenis, per eos ad quos pertinuerit, & qui eas gratis subscribere, vel concedere, & expedire noluerint, eo ipso incurrendis, absque alio nostro, & successorum nostrorum, & Sedis præfate ulteriori mandato omnino gratis, & absque alia taxarum, annatarum, communium, localium, minorum, servitorum, & aliorum modo præfatorum solutione, & exactione, in omnibus, & per omnia usque ad plumbum, & registrum, ipsarumque finalem expeditionem, & relaxationem inclusive, omni contradictione cessante expediri, subscribi, ac relaxari facere, & permittere debeant, & teneantur, etiam si in eorum officiis, & concessionibus caveatur expresse ut ad id non teneantur, & quod eorum officia fuerint eis concessa titulo oneroso, volumus, & mandamus &c.

Clausula hujus Bullæ præservative.

§.49. Præsentesque ibi in omnibus, & per omnia suffragari debere, illasque, & in eis contenta quæcumque nullo unquam tempore, de subreptionis, obreptionis, vel nullitatis vitio, seu intentionis nostræ defectu notari, impugnari, invalidari, aut ad terminos juris reduci, seu in jus vel controversiam revocari, aut adversus eas, quodcumque juris, aut facti, vel gratiæ remedium impetrari, minusque sub quibusvis similibus, vel dissimilibus gratiarum, revocationibus, suspensionibus, limitationibus, & aliis contrariis dispositionibus comprehendi posse, sed semper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & eum in quo antequam illæ emanarent, erant statum restitutas, repositas, & plenarie reintegratas, ac de novo concessas, etiam sub quacumque data per te eligenda, validaque, & efficaces semper fore, & esse, vimque validi, & efficaciæ contractus inter Nos, & Sedem, ac Cameram præfatas ex una, & te ex altera partibus rite, & recte facti initi, & stipulati, ac etiam hinc inde acceptati, habere, & obtinere, ac inviolabiliter observari, semperque validas, & efficaces existere.

Clausula sublata, & Decretum irritans.

§.50. Sicque per quoscumque Judices, & Commissarios, etiam S. R. E. Cardinales, & Camerarium, dictæque Camera Præsidentes, & Clericos, ac Palatii Apostolici Auditores præfatos, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, &

interpretandi facultate, & auctoritate, in quavis causa, & instantia, ac ubique locorum judicari, ac definiti debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, auctoritate, & tenore præmissis decernimus.

Executorum deputatio.

§.51. Quocirca venerabilibus fratribus nostris Amerin., & Tuderin. Episcopis, ac dilecto filio Curie causarum ejusdem Camera generali Auditori, per Apostolicam scripta mandamus, quatenus ipsi vel duo, aut unus eorum, per se vel alium, seu alios, præfatos literas, & in eis contenta quæcumque, ubi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte tua fuerint requisiti, solemniter publicantes, tibi in præmissis efficaci defensionis præsidio assistentes, faciant te approbatione, confirmatione, concessione, assignatione, receptione, admissione, subrogatione, constitutione, mandato, singulis indultis, voluntate, decretis, statuto, impartitione, remissione, condonatione, obligatione, hypothecatione, aliisque præmissis pacifice frui, & gaudere. Non permittentes te per Camerarium, Præsidentes, ac Clericos præfatos, seu quoscumque alios, quavis auctoritate fungentes quomodolibet contra tenorem præsentium molestari, perturbari, inquietari, aut impediri. Contradictores quoslibet, & rebelles, per sententias, censuras, & poenas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, legitimisque super his habendis servatis processibus, sententias, censuras, & poenas ipsas etiam iteratis vicibus aggravando; invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, necnon Ecclesiarum, Monasteriorum, locorum, & Ordinum quorumcumque jramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis, illis, illorumque Superioribus, & personis, dictæque Camere Clericis, & Collegio, ac quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innovatis; quibus omnibus, & singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, individua, & expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, acsi de verbo ad verbum, ac forma in illis tradita, observata inserti forent, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permanens, hac vice dumtaxat harum serie specialiter, & expresse derogamus, contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem

habitantium, ulera alia egressa opera hic enunciata.

eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.

Transumptorum fides.

§.52. Volumus autem, quod præsentium transumptis, etiam impressis, ac Notarii publici manu subscriptis, tuoque sigillo obsignatis, eadem prorsus fides, ubique locorum in judicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo &c.

D. P. An.V. 23. Januarii.

Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1590. decimo Kalend. Februarii, Pontificatus nostri Anno Quinto.

CLXIX.

De Aquæ Felicis mox ad Urbem conductæ, ratione, & cura demandata Congregationi S. R. E. Cardinalium instituta ad Aquas, Vias, Pontesque curandos; ac de Officio, & munere Civium Romanorum ejusdem Aquæ Visitatorum.

Hujus Congregationis institutionem fecit hic Pont. in Constit. CXVII. Tom. IV. Par. IV. fol. 392. Immenſa in Congr. 13.

SIXTUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Supremi cura regiminis, divina Nobis disponente clementia commissi, Nos admonet, ut quæcumque pro locorum usu, & incremento, necnon pro hominum vitæ necessitatibus sublevandis, aut commoditatibus ipsorum augendis, in dies peraguntur, a Nobis, ea, quo securiora, diuturnioraque divina favente gratia permanent, providis solidisque legibus fulcienda statuamus.

Hic Pontifex Urbis ornatum intendit.

§.1. Cum igitur Urbem Romam Beatissimi Petri Apost. Principis firmam Sedem, ac honorabilem thronum, Christianæ Religionis domicilium, communem fidelium omnium patriam, ac parentem, immo & cunctarum Nationum ad eam undique confluentium portum tutissimum, non solum sacris, & spiritualibus prædiis munitam, sed humanis etiam, ac temporalibus commodis, ornamentisque decoratam esse deceat; idcirco ab ipso Pontificatus initio, publicis privatique Civium, ac Incolarum Urbis necessitatibus consulere, ejus regiones sacrarum ædium, privatarumque domorum ædificiis augere, & demum vetera renovando, nova perficiendo, & singula ad omnipotentis Dei gloriam, & sanctæ Sedis hujus honorem referendo, totius Urbis amplitudinem atque ornatum, quantum in Nobis est, diutissime tueri, ac conservare decrevimus.

Aquam in eminentioribus ejus locis reduci curavit, ad frequentiam Urbis.

§.2. Quare, cum ejusdem Urbis colles præclarissimis olim Quiritum ædibus, & foris, sublimibus inde Cæsarium Palatiis superbiſsimisque theatris, & thermis, longif. Bull. Rom. Tom. V. Par. I.

simisque, & mirabilibus Aquæductibus, Sacrosanctis denique Christi D. N. fide suscepta Christianorum Imperatorum, aliorumque piorum hominum Basilicis, & Templis extructis insignes, frequentissime habitatos, deinde ob aquæductus, nonnullos quidem fera audacissimorum Barbarorum immanitate immanique crudelissimorum hostium feritate demolitos, nonnullos vero vetustatis injuria, seu tempestatum vi collapsos, a plerisque jam sæculis quasi desertos, & habitatoribus desertos esse animadvertimus; inferiora autem Urbis loca quamplurimis ædificiis referta, ob situs acrisque humiditatem minus salubria esse, quinimmo crebris, ac plerumque subitis Tyberis Fluvii, qui assiduis Aquarum imbribus, & maris refluxu augetur, inundationibus patere, obruique experti fuimus, prout summo cum animi dolore oculis etiam nostris aliquando prospeximus. His moti rationibus de Aqua copiosa, & salubri in ipsos colles, & eminentiora Urbis loca inducenda, nullis difficultatibus, nullaque impensa magnitudine deterriti cogitare coepimus, eo nimirum consilio, ut fontibus restitutis, & Aquis, quæ publicas privataque utilitates hominum societati præbent, salubritatemque corporibus afferunt, reductis, iterum iidem colles habitentur, ipsorumque regiones, quæ situs prospectu, aeris salubritate, & loci amœnitate præstant, frequentia populi, qui benedicente Domino in dies cumulatus augetur, pristina jucunditati atque securitati restituantur. Qua sane deliberatione suscepta, longas latasque jamdiu per eosdem colles vias, magna nostra impensa aperuimus, domos, & officinas ibidem extruimus, extruique ab aliis fecimus, nundinas commercii, hominumque conventus causa ad communem usum instituumus, fontes publico usui servientes extruimus, ædificantiis, & habitantibus immunitates, privilegiaque dedimus, Sacrosanctas Basilicas in eisdem collibus a Religiosis quondam Imperatoribus, aliisque piissimis viris extructas, frequentioris visitationis eis debita causa instauravimus, & obeliscis, illustribus antiquorum monumentis, gentilitatis impuritate expiatis, Crucique invictæ feliciter consecratis, ad earum limina operose magnificeque translatis exornavimus.

Ab agro igitur Columnentium, ad Montem Quirinale, Urbis conductæ, etiamque Felice de proprio ejus nomine appellavit.

§.3. Atque, ut Urbs in ipsis collibus tandem incrementum acciperet, ab eodem Pontificatus nostri initio, Aquæ illius, quæ in agro Columnæ via Prænestina sinistrorsum concipitur, quæque omnium prima ab Appio Claudio Craſſo Censore olim in Urbis inferiora, & depressiora loca, nempe ad salinas adducta est, superiorem, & puriorem portionem, compluribus Aquarum scaturiginibus auximus, & potissimum Aquæ Martiæ, quæ quia gelida, & salubris, ideo omnium Aquarum jucundissima, & apud veteres celeberrima censebatur, ramo, quem ex proprio Aquæductu, magna tamen ex parte diruto desumpsimus, p ubi.

uberioris Aquæ copiam in Urbem adducendæ causâ conjunximus (quæ simul junctæ septingentarum, & plurium unciarum quantitate faciunt, & admirabilem specie pulchritudinem, immensamque haustu jucunditatem ostendant) ducto sinuoso a capite millium passuum duorum, & viginti, a priori receptaculo viginti, cursu subterraneo antea tredecim, tunc vero extractis nuper a capite usque ad idem receptaculum sub terra fornicibus quindecim, supra terram vero arcuato opere septem commearere fecimus, eamque per duos arcus insignes in eodem Aquæductu ad perpetuum rei monumentum erectos, alterum nimirum duobus ab Urbe miliaribus, in loco qui vulgo ad Formas dicitur, alterum vero intra Urbem ad portam S. Laurentii transfere jussimus, & summa totius Urbis lætitia atque hilaritate in Montem Quirinalem ad plateam S. Sufannæ tandem adduximus, & adductam de proprio nostro nomine Felicem appellavimus.

Fontem propterea in platea S. Sufannæ ornatum construxit.

§.4. In platea autem S. Sufannæ Fontem primarium quatuor columnis, & tribus arcibus splendide ornatum extruximus; in quem Aquæductus tres perennes latices per totidem ostia, larga Aquarum defluentium copia sonoroque strepitu effundit. Super ostiis vero in arcu medio stat marmorea statua Moyfis, qui petram, unde divinitus olim fluxerunt Aquæ, virga percussit; in dextero item arcu Sacerdos Aaron marmorea tabula, quæ multorum capita refert, expressus, populum Judaicum sitiens ad Aquas ducit; a sinistro vero figura Gedeonis Israelitarum Ducis cernitur, qui jussu Domini milites ex bibendi modo probat. In ejusdem vero Fontis conspectu quatuor Leones, quorum duo ex albo, duo item ex nigro marmore sculpti, ore aquam ad commodiorem usum, & publicum oblectamentum emittunt. Quo vero fons ipse in majori se ostentaret prospectu, & publico usui commodior, & jucundior redderetur, dictam S. Sufannæ plateam rudibus undequaque refertam, & maceris plurimis inæqualem ac deformem, quantum opus fuit, depressimus, terram effodimus, atque ad vicina ejusdem plateæ loca decliviora, ut aquarentur, transportari fecimus.

Vias & plateas adjacentes aquavit &c.

§.5. Verum, ne adjacentes viæ, plateæ, fontique prominentes, & prospectam, & aditum offenderent, viam utramque aquavimus, tam eam, quæ a conspectu fontis ad Palatium Apostolicum, quod in eodem colle Quirinali ædificavimus, tendit, & quæ a tergo ad portam Piam ducit, quam eam, quæ a latere ad templum S. Mariæ Angelorum in Thermis Diocletianis vergit, ambasque depressimus, terram effodientes, macerisque diruentes, & lateritiis hinc inde deambulatois, altitudinis duorum pedum, latitudinis septem circiter, penes domicilia fulcivimus, ut eas viatoribus faciliores exhiberemus, imo plerisque fontibus, locis magis idoneis eas decoravimus. In hujus autem adducendæ Aquæ ratione, providos vigilesque Ecclē-

siæ Pastores imitati sumus, qui, cum ex Domini præcepto populos sibi subiectos pascere teneantur, non solum spiritualia, sed & corporis usui necessaria alimenta, ut totum hominem vere pascant, subministrare conantur.

Pro dictæ Aquæ conseruatione, ejus curam & custodiam remittimus Congregationi Cardinalium pro Viis, Pontibus, & Aquis curandis institutæ.

§.6. Denique cum non satis sit tantum opus summo labore, & tam largo sumptu absoluisse, nisi in eo conservando exacta quoque diligentia adhibeatur, præcipue cum nullum ædificium diligentioribus legibus custodiri oporteat, quam quod Aquas subfinere debet, ut Populus Romanus, ceterique, qui Urbem, & loca præsertim editiora incolunt, hoc publico commodo quam diutissime perfruantur; ad nostram Pontificalem providentiam pertinere arbitrati sumus, ut, quæ ad illius conseruationem necessaria sunt, sive ad temporis, sive ad hominum injurias repellendas, quamprimum provide, & exacte statuamus. Habita igitur super his, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Card. matura deliberatione, de eorundem fratrum consilio, & assensu, ex certa nostra scientia, deque Apost. potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, universam ipsius Aquæductus, fontiumque custodiam, & curam, Congregationi S. R. E. Card. pro Viis, Pontibus, & Aquis curandis a Nobis institutæ, per presentes committimus, & demandamus, eisque in omnibus, quæ ad illorum conseruationem, & reparationem nunc spectant, & in futurum quomodolibet spectabunt, plenariam, & omnimodam potestatem, atque auctoritatem tribuimus, necnon de, & super præmissis, & eorum occasione, inter, & contra quascumque personas cujusvis status, ordinis, & conditionis, ac tam Ecclesiasticæ, quam temporali dignitate, titulo, & honore fulgentes, summarie, simpliciter, & de plano, manumque regia, & sola facti veritate inspecta, cognoscendi, in illisque procedendi, iudicandi, & definiendi, ac quoscumque, qui aliquid aduersus hanc nostram Constitutionem commiserint, citandi, ipsisque quatenus opus fuerit, inhibendi, & poenas eorum arbitrio pecuniarias injungendi, atque ad illarum incursum declarationem, & executionem, omni, & quacumque appellatione penitus remota, procedendi, procedique mandandi, & faciendi, aliaque necessaria, & oportuna, etiam private quo ad quoscumque Judices, & Officiales, gerendi, & exequendi, plenam, & liberam facultatem perpetuo concedimus, & impartimur. Si vero ipsa Congregatio ob causas eidem bene visas in aliquibus casibus ad graviores poenarum declarationem procedendum duxerit, tunc eidem Congregationi, auctoritatem concedimus, Gubernatori Urbis nunc, & pro tempore existenti committendi, & mandandi, ut in hujusmodi casibus, prout eidem Congregationi visum fuerit, contra quoscumque delinquentes ad alias poenas etiam corporis afflictivas, omni, & quacumque appellatione remota, procedat.

§.7. Cum

Annuumque proventum pro Aquæductus, & Fontis conseruatione assignat.

§.7. Cum vero in hujusmodi aquæductu, & fontibus conservandis, & cum opus erit reparandis, quamplures impense necessariae future sint, Nos de aliquo certo, & ad id destinato proventu providere cupientes, hac eadem nostra Constitutione, ac de eorundem Fratrum nostrorum consilio, & assensu, loca nonaginta, & unum Montis religionis nuncupati per nostras desuper expeditas literas certis modo, & forma nuper aucti, annuum redditum scutorum septingentorum monetæ, & bononorum septuaginta constituentia, eidem aquæductus, & fontium operi, eorumque custodia, & restauracioni perpetuo concedimus, & assignamus; ea nimirum lege, ut dictis annuis redditus, illisque fors nunquam imminuat, neque in alios usus convertatur. Quod si quandoque ipsum opus resarcire non fuerit necesse, tunc præfatus annuus redditus sorti accrescat, & in emptionem aliorum locorum ejusdem Montis in sortis augmentum convertatur. Administrationem autem præfati redditus, & augmenti, necnon illius liberam dispositionem nunc, & perpetuo penes eandem Congregationem esse volumus; prædictumque redditum in toto, vel in parte, alias quam per dictæ Congregationis mandata Depositario ejusdem Montis, nunc, & pro tempore existenti dirigenda, exponi, & per dictum Depositarium sine ejusdem Congregationis mandatis solvi omnino prohibemus.

Visitatores quatuor duos Cives Romanos eligi jubet.

§.8. Ceterum, ut præmissa, quæ debite executioni demandari cupimus, per aliquos diligentes, ac solertes viros, qui huic operi sæpius assistant, prout omnino necessarium est, accurate perficiantur, ex nunc duos Cives Romanos ad munus visitationis dictorum aquæductus, & fontium obeundum, per Nos, & Successores nostros annuatim in principio cujuslibet anni, tempore, quo ceteri Pop. Rom. Officiales eligi, ac deputari, & per eos fidelitatis juramentum in manibus nostris, & Successorum nostrorum de more per alios Officiales præstari solitum, præstari volumus.

Visitatorum munus præscribit.

§.9. Eorum autem præcipuum munus sit, singulis tribus mensibus semel saltem ipsum aquæ caput per se ipsos invisere, singula receptacula, omnes portas, quas ibidem ad purgandos alveos extruximus, quasque, ne facile irruptioni pateant, ferro munivimus, puteosque, & foramina inspicere, deinde ipsas aquæductus partes, quæ specibus continentur, & quæ nec gelidius, nec caloribus expositæ, limo in crustam durefcente, iter aquæ coarctare, aut in alveum delapsæ aquam corrumpere videbuntur, sæpius perlustrare, & fordibus egestis repurgari facere, & ne aqua, quæ alveo suo purissimo labitur, pluviis cælo cadentibus, aut humo fluentibus aquis inficiatur, provide cavere, fornicesque supra terram, parietesque universos usque ad præfatum fontem S. Sufannæ, & ipsos fontes diligenter integros tueri, atque curare. Quæcumque vero ipsi Visitatores in quali-

Bull. Rom. Tom. V. Par. I.

bet visitatione reparatione indigere repererint, ea quamprimum Congregationi prædictæ Cardinalium, in qua, quotiescumque opus fuerit, interveniant, referre debeant; ipsa vero Congregatio Nos, & Successores nostros in rebus gravioribus consulere teneatur. Quod si eorundem Visitatorum culpa, & negligentia aliquid incommodi aquæductus forma contraxerit, aut id, quod contractum erit, confestim reparatum non fuerit, id totum ipsorum Visitatorum sumptibus reparetur. Ne autem ipsa reparatio diutius protrahatur, quocumque tempore aliquid reparari oportuerit, confestim reparetur, ne modica irruptio majorem consequentem dissolutionem gignens, totum, ut solet, aquæ alveum diruat. Quod ut opportuna semper celeritate fiat, cœmenta, & alia necessaria antea præparentur. Artificibus vero operi destinatis, liceat ex agris privatorum, terram, limum, lapides, testam, arenam, ligna, ceteraque, quibus ad eam rem opus est, undequaque earum proxime tollere, & transportare, dominis prius pretio perfoluto; talia vero exportantibus itinera, & aditus ubique libere pateant. Præterea spatia circa ductum ejusdem aquæ, tam intra, quam extra Urbem existentia, ædificiis quibus vicinum opus obstruitur, & arboribus, quarum radicibus concamerationes, & latera solvuntur, viginti ad minus pedes, ne rivi violentur, utraque ex parte vacant; ipsique fontes, fornices, & muri vacui totidem pedes similiter pateant. Siquæ item nunc arbores intra id spatium, aut siquæ salicæ, arundinetæ, vepres, vites, caprifici, aut sentes sunt, infra mensem a die publicationis præsentium computandum, statim excidentur, & eradicentur. Si quæ autem in posterum, solis calore, & humore aquarum, aut alia causa accedente, occultisque seminibus auctæ, aut confertæ adnascentur, statim in Visitatione recidentur. Putei etiam ad aeris exhalationem, & faciliorem aquæductus expurgationem aservati, & ex polito lapide obducti, præter necessitatem publicam non aperiantur, nec formæ specus perforentur, nec aqua, sive clandestine, sive palam per vim propria auctoritate a quoquam alio derivetur, nec amplius, quam impetratum fuerit, & non aliunde, quam ex prædicto fonte primario, aut ex fontibus minoribus infra scriptis; videlicet primo in loco extra Portam Sancti Jo: in supranominato loco, qui dicitur ad formas, ad viatorum commodum, secundo ad Portam S. Laurentii, tertio ad Portam Majorem ad usum transeuntium a Nobis extractis, nec ex his absque dictæ Congregationis Cardinalium consensu, & sine nostro, vel Successorum nostrorum consensu, nec latiore modulo, aut fistula deducatur.

§.10. Et, ut universa ista, quæ ad unguem observari cupimus, poena contravenientibus irrogata, ab omnibus diligentissime custodiantur, hac eadem nostra Constitutione perpetuo sancimus, ut, qui sciens

Contravenientibus hæc, quæ hic præcipiuntur, poenas impent.

1590.

dolo malo rivum, quod abfit, noxiis for-
dibus infecerit, aut aquam ad corporum
perniciem corruerit, bonorum omnium
amissione, & capitali sententia per dicta
Urbs Gubernatorem, nunc, & pro tem-
pore existentem ferenda plestatur. Si quis
item contra ea, qua supra dicta sunt, ali-
quid commiserit, in primis damnum,
quod aqueductui culpa ipsius illatum fue-
rit, ejus sumptibus quamprimum sarcia-
tur. Qui vero, quascumque aqueductus
commeat formas utrinque praescripto,
ut praesertur, spatio vacuas reddere, & in-
tegras conservare neglexerit, ultra aedifi-
ciorum demolitionem, & arborum eradica-
tionem, praedii adjacentis privatione
multetur. Qui denique aquam propria au-
toritate derivare, aut aliunde, quam ex
praescriptis fontibus, aut alio quam supra
statutum est, modo elicere praesumpserit,
si domicellus fuerit, mille, si inferioris
ordinis, quingentorum aureorum in poena
singulis casibus hujusmodi sine ulla remis-
sionis spe exigenda, & in supradicti ope-
ris reparationem convertenda puniatur.

Aquam praedictam de ce-
tero impe-
trantes, id
Congregatio-
ne Cardinalium
significat.

Veteres poe-
nas contra ino-
bedientes in-
novat.

Visitatores
de contraven-
tionibus cu-
rent.

Quibus pro-
prietate salarii
constituit.

§.11. Volumus etiam, & ita manda-
mus, quod si quis etiam pretio, vel libera-
li largitione a Nobis, vel Successoribus no-
stris aquam obtinuerit, teneatur eidem
Congregationi Cardinalium rescriptum
exhibere, & infra mensem ibi registrari
facere; quo non exhibito, & non registra-
to, gratia omnino privatus censetur.

§.12. Et in his omnibus, ac aliis simi-
libus casibus nulli super hujusmodi poena
veniam, aut remissionem liceat impetrare.
Si quid autem etiam jure communi Urbis
que statutis, de custodiendo aqueductu sub
quibusvis poenis constitutum est, id omne
hac praesenti nostra Constitutione perpetuo
innovamus.

§.13. Et, ut in omnibus casibus supra
expressis, ea, qua statuta sunt observen-
tur, & contra inobedientes omnino proceda-
tur, volumus, ut praefati duo Cives Ro-
mani Visitatores, praemissa diligenter cu-
stodiri curent: & quoties casus contraven-
tionis evenerit, coram dicta Congregatio-
ne Cardinalium comparere, & contra-
transgressores pro damni reparatione, &
praefatarum poenarum in eosdem inflicta-
rum executione, ex officio instare tenean-
tur.

§.14. Et si autem praefatos Cives sua, &
patriae causa omnia semper, & haec praeser-
tim, qua ad Urbis ornatum, & ipsorum,
ac aliorum Civium Rom. commoditatem
maxime spectant, sponte sua curaturos, di-
ligenterque, & fideliter exequuturos plane
confidamus, tamen ut in eo munere obe-
undo minus dispendii, quam fieri possit,
patiantur, loca sexdecim ejusdem Montis
Religionis a Nobis, ut praesertur, aucti an-
nuum redditum scutorum centum viginti
trium, & bonononorum viginti constituen-
tia, per Depositarium ejusdem Montis de
ordine, & mandato dictae Congregationis
perfolvendum, & inter eos aequis portio-
nibus dividendum perpetuo concedimus, &
affignamus.

§.15. Decernentes praemissa omnia, &
singula, per eos ad quos spectat, & in fu-
tutum spectabit, firmiter, & inviolate
perpetuo observari debere, ac irritum, &
inane, si secus super his a quoquam, qua-
vis auctoritate, scienter, vel ignoranter
contigerit attentari.

§.16. Non obstantibus Constitutionibus,
& Ordinationibus Apostolicis, ac ipsius
Camera ordinationibus, & privilegiis ju-
ramento, confirmatione Apostolica, vel
quavis firmitate alia roboratis, statutis, &
consuetudinibus, & longi temporis praes-
criptione, ceterisque contrariis quibus-
cumque. Volumus insuper praesentes lites
in valvis Lateranen., Principisque Apo-
stolorum de Urbe Basilicarum, ut moris
est, affigi, & publicari, & in Camera Apo-
stolica inter ceteras perpetuo valituras
Constitutiones describi, & registrari, ea-
rumdemque praesentium transumptis, etiam
impressis manu Notarii publici subscriptis,
& sigillo personae in dignitate Ecclesiastica
constitutae obsignatis plenam in iudicio, &
extra illud fidem adhiberi, perinde ac ipsis
originalibus adhiberetur, si essent exhibi-
tae, vel ostensa.

Nulli ergo &c.

Datum Romae apud Sanctum Petrum,
Anno Incarnationis Dominicae, millesimo
quingentesimo nonagesimo, 11. Kalend.
Martii, Pontificatus nostri Anno V.

* Ego Sixtus Catholicae
Ecclesiae Episcopus, sub-
scripti.

- * Ego Joann. Episc. Ostien. Card. Sancti
Georgii.
* Ego Alph. Episc. Portuen. Card. Ge-
jualdus.
* Ego Innicus Episc. Tusculan. Card. de
Aragon.
* Ego Mar. Ant. Episc. Praenest. Card. Co-
lumna.
* Ego Ptolomaeus Episc. Sabinen. Cardinal.
Comen.
* Ego Gabriel Episc. Albanen. Card. Pa-
lolettus.
* Ego Marcus Sitticus, tit. S. Mariae Tran-
siberim, Card. de Altemps.
* Ego F. Michael Bonellus, tit. S. Laurentii
in Lucina, Card. Alexandrinus.
* Ego Lud. tit. Sanctae Anastasiae, Card.
Madruntius.

1590.
Claufulae pre-
servatae ap-
puit.

Claufulas de-
rogatorias ad-
dit.

D. P. An. V.
19. Februarii.

Pape subscri-
ptio.

Cardinalium
subscriptioes

* Ego

1590.

- * Ego Nicolaus, tit. S. Praxedis, Card.
Senon.
* Ego Julius Antonius, tit. S. Bartholomaei
in Insula, Card. Sanctae Severinae.
* Ego Hieronymus, tit. S. Saffanna, Card.
Rusticucius.
* Ego Jo. Hieronymus, tit. S. Jo. ante Por-
tam Latinam, Card. Albanus.
* Ego Hieronymus, tit. S. Prisca, Card. Si-
moncellus.
* Ego Petrus, tit. S. Hieronymi Illiric. Card.
Deza.
* Ego Ant., tit. SS. Jo. & Pauli, Card.
Carafa.
* Ego Jo. Ant. Card. Sanctorum Quatuor.
* Ego Jo. Bapt. Card. S. Marcelli.
* Ego Julius, tit. Sancti Eusebii, Card. Ca-
nannus.
* Ego Ant. Maria, tit. S. Mariae de Pace,
Card. Salviatus.
* Ego Vincentius, tit. S. Clementis, Card.
Montis Regalis.
* Ego Philippus, tit. S. Sabinae, Card. Spi-
nola.
* Ego Scipio, tit. S. Salvatoris in Lauro, Card.
Lancellottus.
* Ego Vincentius, tit. S. Alexii, Card. Gon-
zaga.
* Ego Jo. Baptista, tit. S. Mariae in Araceli,
Card. Castrocucius, Signatura Justitiae
Praefectus.
* Ego Federicus, tit. S. Stephani in Monte
Caelio, Card. Cornelius.
* Ego Dominicus, tit. S. Laurentii in Pa-
ne perna, Card. Pinellus, S. M. Majoris
Archipresbyter.
* Ego Hippolytus, tit. S. Pancratii, Card.
Aldobrandinus, Major Penitentia-
rius.
* Ego Hieronymus, tit. S. Petri ad Vincu-
la, Card. de Rovere.
* Ego F. Constantius, tit. S. Petri in Mon-
te Aureo, Card. Sarvanus.
* Ego Guillelmus, tit. S. Martini in Monti-
bus, Card. Alanus.
* Ego Scipio, tit. S. Mariae de Populo, Card.
Gonzaga.
* Ego Antonius, tit. Sancti Vitalis, Card.
Saulius.
* Ego Evangelista, t. S. Matthaei in Merulan.
Card. Cusentin. Archipresbyter San-
cti Petri.
* Ego Joannes, tit. S. Mariae Transpontina,
Card. de Mendoza.
* Ego Mariannus Perbenedictus Sancti. Pe-
tri, & Marcellini, Card. de Came-
rino.
* Ego Franciscus, S. Mariae in Via-Lata,
Diac. Card. Sfortia.
* Ego Alexander, Sancti Laurentii in Da-
maso, Diac. Card. Montanus Vice-Can-
cellarius.
* Ego Hieronymus, S. Eustachii, Diac.
Card. Matthejus.
* Ego Benedictus, S. Mariae in Cosmedin,
Diaconus Card. Fustinianus.
* Ego Alcanius S. Nicolai in Carcere,
Diac. Card. Columna.
* Ego Federicus, S. Agatha, Diac. Card.
Borromaus.

- * Ego August. S. Adriani, Diac. Card. Ga-
janus.
* Ego Franciscus Maria, S. Mariae in Dom-
nica, Diac. Card. a Monte.
* Ego Guido, SS. Cosma, & Damiani,
Diac. Card. Pepulus.

CLXX.

Cardinali Comensi Archipresbytero Eccle-
siae Sancti Petri de Urbe, cognoscendi
causas, tam dictam Ecclesiam, ejusque
personas, quam ejusdem Fabricam quo-
modolibet concernentes, & facultas, &
jurisdictio conceditur.

Quoad primam jurisdictionem, habes conces-
sionem Clem. VII. in Constitut. III. Admo-
net Tom. IV. Par. I. fol. 31. Et quo ad se-
cundam habes concessionem Pauli III. in
sua Const. XLII. Cum dilectus ibid. fol. 212.

SIXTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Dilecto filio Evangelista tit. S. Matthaei
in Merulana, Presbytero Cardinali
Cusentino, salutem, & Apo-
stolicam benedictionem.

CUM ex debito Pastoralis Officii, om-
nium Ecclesiarum indemitati, utilita-
ti, & bono regimini salubriter consulere
teneamur, tum vero ad venerandam San-
ctamque Principis Apostolorum in Alma
Urbe nostra Basilicam, condiligentiori stu-
dio aciem dirigimus nostrae mentis, quo &
illa dignitate, ac praesantia ceteris ante-
cellit, & nos singularis, quem gerimus
erga eundem Beatum Petrum, ad cujus
Cathedram, licet imparibus meritis, a
Domino vocati sumus, sincerae devotionis
affectus id impensus requirit.

Exordium.

§.1. Quare ejusdem Basilicae, ac dile-
ctorum filiorum illius Capituli Canonico-
rum, & Ministrorum commodis, ac ju-
rium conservationi, ac ne ad diversa Tri-
bunalia personae praedictae trahantur, ea-
rum quieti, & litium dispendio providere
cupientes, deque tua integritate, pruden-
tia, & circumspectione, cui nuper Archi-
presbyteratum ejusdem Basilicae tunc va-
cantem, ad vitam commendavimus, plu-
rimum in Domino confidentes, Motu pro-
prio non ad tuam, vel eorumdem Capituli,
& Canonorum, aut pro te, aut pro illis
oblata Nobis petitionis instantiam, sed ex
mera nostra deliberatione, & ex certa scien-
tia, omnes, & singulas jurisdictiones, po-
testates, & privilegia, exemptiones, li-
bertates, praerogativas, antelationes, in-
dulta, etiam super collatione beneficiorum
quorumcumque Ecclesiasticorum auctori-
tates, & facultates per sel. rec. Paulum III.,
Pium IV., & alios quoscumque Romanos
Pontifices Praedecessores nostros, bo: me:
Alexandro Episcopo Ostien. Cardinali Far-
nesio

Confirmatio
jurisdictionis
alias a Pau-
lo III. & Pio
IV. concessa,
Cardinali Ar-
chepresbytero
S. Petri.

